

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

РАЧЕВИ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба no. 47877/99)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

23 декември 2004

ОКОНЧАТЕЛНО

23/12/2004

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44 § 2 на Конвенцията. Може да е предмет на редакторска преработка.

По делото Рачеви срещу България,

Европейският съд по човешките права (Първо отделение), на заседание в състав:

Г-н К. Л. РОЗАКИС, *Председател*,

Г-н П. ЛОРЕНЦЕН,

Г-н Г. БОНЕЛО,

Г-жа Н. ВАЖИЧ,

Г-жа С. БОТУШАРОВА,

Г-н А. КОВЛЕР,

Г-н В. ЗАГРЕБЕЛСКИ, *съдии*,

и г-н С. НИЛСЕН, *Главен регистратор*,

След като се оттегли на заседание на 2 септември 2004г.,

Предоставя следното решение, постановено на горепосочената дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (по. 47877/99) срещу Република България, подадена в Европейската комисия за правата на човека ("Комисията") на основание бившия Член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") на 30 юли 1998 г. от българските граждани г-ца Ирина Василева Рачева и дъщеря и Надежда Теодосиева Рачева, родени съответно през 1955 и 1979 и живущи в София.

2. Жалбоподателите са представлявани от адвокат Й. Грозев, практикуващ в София. Българското правителство е представлявано от г-ца Г. Самарас и г-ца М. Димова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че продължителността на производството относно исковете за нанесени вреди е прекомерна и че в тази връзка не са получили ефикасно средство за защита.

4. Жалбата е предадена на Съда на 01 ноември 1998, когато влиза в сила Протокол № 11 към Конвенцията (Член 5 § 2 от Протокол № 11).

5. Жалбата е определена за разглеждане от Първо отделение на Съда (Правило 52 § 1 от Правилата на Съда). Съгласно Правило 26 § 1, в рамките на това отделение е конституиран състав, който да разгледа делото (Член 27 § 1 от Конвенцията).

6. С Решение от 8 юли 2003 Съдът (Първо отделение) реши да приеме по същество въпроса за изчерпване на вътрешноправните средства за защита относно жалбата на жалбоподателите за твърдяна неразумна продължителност на производството и обяви жалбата за допустима.

7. Жалбоподателите, а не Правителството представиха становища по същество (Правило 59 § 1).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

8. Жалбоподателите са родени през 1955 и респективно през 1979 и живеят в София.

A. Събития, довели до завеждане на граждански иск

9. На 1 юли 1988 жалбоподателите са блъснати от таксиметровия шофьор г-н В.Г. и въпреки че травмите на първия жалбоподател са сериозни, те не са животозастрашаващи, докато нараняванията на втория жалбоподател, който по това време е деветгодишен са животозастрашаващи. Впоследствие се е наложило оперативно отстраняване на далака и. Очевидно здравословното и състояние все още е сериозно увредено вследствие от произшествието.

10. Срещу г-н В.Г. е повдигнато наказателно производство. С решение на компетентния наказателен съд от 8 декември 1988, той е признат за виновен за причиняване на тежки телесни повреди по невнимание на втория жалбоподател и е осъден условно на една година затвор. Първият жалбоподател участва в наказателното производство, но като частен обвинител от името втория жалбоподател, а не като граждански ищец, което би било възможно съгласно приложимото право..

B. Производство пред Софийски градски съд

11. На 17 юни 1991 първият жалбоподател завежда граждански иск срещу г-н В.Г. и таксиметровата служба, в която работи последният по време на инцидента пред Софийски градски съд. Тя действа от свое име и от името на втория жалбоподател, който по това време все още е малолетен. И двамата жалбоподатели претендират за имуществени и неимуществени вреди.

12. На 12 април 1991 г-н В.Г. завежда ответни иски към трета страна срещу друго лице, участвало в инцидента- г-ца В.Б. и срещу Държавната застрахователна компания. Жалбите са основани на твърденията на г-н В.Г., че неправилното пресичане на г-ца В.Б. е предизвикало инцидента и че Държавната застрахователна компания е била отговорна за обезщетяването за нанесените вреди въз основа на неговата пътна застраховка.

13. Първото заседание е проведено на 4 октомври 1991. След като се установи, че жалбоподателят не е заплатил изискваната такса за завеждане на гражданския иск, съдът им дава указания да я заплатят

или да изготвят молба за освобождаване от плащане на таксата. Той също така нарежда на г-н В.Г. да предостави точните имена и адреси на ответниците от трета страна. Съдът прекратява производството до изпълняване на указанията.

14. Производството е възобновено на 21 октомври 1991 след като жалбоподателите успешно са подали молба за освобождаване от такси, а г-н В.Г. е представил имената и адресите на ответниците от трета страна. Изслушването е насрочено за 10 декември 1991 г.

15. На 10 декември 1991 делото е отложено за 28 февруари 1992, тъй като предприятието-работодател на г-н В.Г. по време на инцидента се е преобразувало в търговско дружество¹ и не е получило копие от иска на жалбоподателите. Съдът инструктира жалбоподателите да представят доказателство, че таксиметровата фирма, вписана като ответник – Такси експрес- е приемник на таксиметровата служба и да осигурят допълнително копие от иска за нея.

16. На заседанието на 28 февруари 1992 съдът отбеляза, че няма доказателство, идентифициращо правоприменика на таксиметровата служба. Той изиска от Такси експрес да предостави информация дали те са правоприменика. На същото заседание Държавната застрахователна компания първоначално взе страната на г-н В.Г.

17. На следващото заседание, проведено на 21 април 1992 съдът се произнася относно приемника на таксиметровата служба. Той постановява, че компания „Софтакси“, а не фирмата, вписана като ответник- Такси експрес- се явява правоприменик. Съответно, съдът изключва първият ответник от производството и конституира друг като ответник, постановявайки да се връчи копие от жалбата на жалбоподателите на София такси. Делото е отложено.

18. На следващото заседание, състояло се на 12 юни 1992, съдът се е съгласил да разгледа ответните искове към третата страна, заедно с първоначалния иск и приема някои документни доказателства. Той също така разпорежда да се изготви медицинска експертиза за телесните повреди, причинени на жалбоподателите, както и да се подготви техническа експертиза относно причините за инцидента. И двете експертизи е трябвало да се изготвят от вещи лица, назначени от съда. Накрая, съдът разпорежда на г-н В.Г. да заплати изискваната такса за неговия ответен иск към трета страна и инструктира жалбоподателите да изготвят разбивка за претендираните имуществени щети, а също така разреши на страните да призоват свидетели.

19. Следващото заседание е проведено на 27 октомври 1992. Съдът отбелязва, че на представения доклад от медицинската експертиза не е

1. В началото на 90-те повечето държавни предприятия са преобразувани в търговски дружества.

поставена дата и в резултат се е оказало невъзможно да се определи дали тя е доведена до знанието на Софтакси, който не се е явил на изслушването като ответник. Съдът също така отбелязва, че техническото вещо лице, на когото е било възложено да изготви доклад за причините за инцидента отсъства. Съответно, съдът отлага делото. Той разрешава на г-н В.Г. да призове един свидетел.

20. На 5 февруари 1993 съдът прима като доказателство новопредадения доклад от медицинска експертиза и разпита медицинското вещо лице, което я е изготвило. Съдът изисква от жалбоподателите да конкретизират и да впишат по точки в светлината на доклада на медицинското вещо лице, сумата за овъзмездяване за претендираните имуществени щети. Свидетелят на г-н В.Г., техническото вещо лице и Софтакси и не се явяват на заседанието, въпреки че са били редовно призовани. Съдът отлага делото и глобява свидетеля, но не и техническото вещо лице.

21. На заседанието, проведено на 30 март 1993 съдът е разпитал свидетелят на г-н В. Г. После отново отлага делото, защото Софтакси, въпреки че е редовно призован, не се явява, а техническото вещо лице се явява на делото твърде късно, за да може да бъде разпитано.

22. На следващото заседание, което се провежда на 28 септември 1993, жалбоподателите увеличават основанието на иска за неимуществени вреди, за да може да се съобрази с инфлацията. Софтакси и техническото вещо лице не се явяват на заседанието, въпреки че са редовно призовани. По искане на адвоката на г-н В.Г. съдът разпорежда техническо вещо лице да отговори на допълнителни въпроси относно казуалната връзка между поведението на г-ца В.Б. и инцидента. Той отлага делото с оглед получаване на доклада на техническото вещо лице.

23. Заседанието, насрочено за 10 декември 1993 е отложено поради неявяване на техническото вещо лице, въпреки че е било редовно призовано.

24. На 25 февруари 1994 техническото вещо лице най-накрая се явява и е разпитано. Докладът му е приет за веществено доказателство. Тъй като, очевидно, вещото лице не е отговорило на допълнително зададените на 28 септември 1993 въпроси, съдът му разпорежда да допълни доклада си. Същевременно, съдът разрешава на г-н В.Г. да увеличи основанието на иска си към трета страна срещу г-ца В.Б. и Държавната застрахователна компания.

25. Насроченото за 20 май заседание е отложено, тъй като Софтакси е нередовно призована и не се явява. Техническото вещо лице също отсъства.

26. Заседанието, насрочено за 7 октомври 1994 е отложено, поради невъзможността на адвоката на жалбоподателите да се яви заради

заболяване, тъй като на 25 септември е претърпял автомобилна злополука.

27. На заседанието, проведено на 20 декември 1994 съдът отново разрешава на жалбоподателите да увеличат основанието на иска си за неимуществени вреди, като разпорежда копие от молбата им да се предаде на Софтакси, която не се явява на заседанието. Той констатира, че докладът от техническата експертиза, разпоредена на 25 февруари 1994 все още не е готов и отлага делото.

28. Следващото заседание е проведено на 17 март 1995. Въпреки че са редовно призовани, жалбоподателите, Софтакси, г-ца В.Б. и Държавната застрахователна компания не се явяват. Отсъства и техническото вещо лице. Съдът за втори път разрешава на г-н В.Г. да увеличи основанието на ответния си иск към трета страна. Съдът отлага делото. Той разпорежда в призовката, която да се връчи на техническото вещо лице изрично да се упомене, че делото е отлагано многократно и искането на съда за представяне на допълнителен доклад е направено доста отдавна.

29. Следващото заседание е проведено на 19 юни 1995. Софтакси и Държавната застрахователна компания не се явяват, въпреки че са редовно призовани. Техническото вещо лице също отсъства. Адвокатът на г-ца В.Б. изразява становище, че ответния иск към трета страна на г-н В.Г. е направен след първото изслушване и поради тази причина не може да се разглежда заедно с гражданския иск на жалбоподателите. Адвокатът на г-н В.Г. възразява с аргумента, че искът е представен преди първото заседание. Съдът постановява, че ще разгледа тази точка по-късно на закрито заседание. Той отлага делото със становището, че това е необходимо поради отсъствието на техническото вещо лице и неизготвения от него допълнителен доклад, който е от съществена важност за определяне на обстоятелствата по делото. Той налага глоба на вещото лице.

30. Следващото заседание е проведено на 5 ноември 1995. Софтакси не се явява. Техническото вещо лице също отсъства. Адвокатите на г-ца В.Б. г-н В.Г. и на Държавната застрахователна компания настояват, че техническият доклад е необходим за правилното изясняване на обстоятелствата по делото. Съдът се съгласява с това. Отбелязвайки, че техническото вещо лице не се явявало многократно, съдът го заменя с друго вещо лице.

31. Докладът на новоназначеното вещо лице относно причината за инцидента е готов на 10 януари 1996.

32. Следващото заседание е проведено на 26 януари 1996. Софтакси и г-ца В.Б. не се явяват. Новоназначеното техническо вещо лице представя доклада си и е разпитано. Жалбоподателите увеличават основанието на иска си за неимуществени вреди за трети път. Г-н В.Г.

също увеличава иска си към трета страна. Съдът разпорежда копия от молбите да се връчат на отсъстващите страни и отлага делото.

33. Следващото заседание е проведено на 27 септември 1996. Софтакси и г-ца В.Б. не се явяват. Жалбоподателите увеличават основанието на иска си за неимуществени вреди за четвърти път. В резултат и г-н В.Г. увеличава основанието на обратния си иск към трета страна. Съдът отлага делото като разпорежда копия от молбите за разрешение за увеличаване на исковете да се връчат на отсъстващите страни. Той също така разпорежда страните да представят копия от удостоверението за фирмена регистрация на Софтакси.

34. Следващото заседание е проведено на 11 февруари 1997. Адвокатът на жалбоподателите информира съда, че Софтакси се е преобразувала в акционерно дружество под името Софтакси ЕАД. Съдът вписва Софтакси ЕАД като ответник на мястото на Софтакси, но изисква от жалбоподателите да представят легализирани копия от документите за регистрацията му. Освен това, той ги инструктира да представят детайлна разбивка на исковете си за имуществени вреди и отлага делото.

35. Заседанието, насрочено да 11 март 1997 не е проведено. Освен това, вторият жалбоподател и Софтакси ЕАД не се явяват, въпреки че са редовно призовани. Съдът отлага делото, за да даде възможност на втория жалбоподател да преподпише жалбата, тъй като тя вече е навършила осемнадесет години и е придобила компетенцията да води съдебни дела от свое име.

36. На заседанието, проведено на 11 април 1997, вторият жалбоподател преподписва жалбата. Жалбоподателите опитват да увеличат исковете си за неимуществени вреди за пети път. Съдът отхвърля молбата им на основание, че не са заплатили изискваната такса за увеличаване на исковете. Той издава указания да заплатят таксата или да поискат освобождаване от нея. Съдът също така е установил, че жалбоподателите не са представили детайлна разбивка на исковете си за имуществени вреди. Той разпорежда това да се направи в седемдневен срок, като ги предупреждава, че неспазването на срока ще доведе до отхвърляне на исковете.

37. Следващото заседание е проведено на 13 октомври 1997. Софтакси ЕАД, г-ца В.Б. и Държавната застрахователна компания не се явяват, въпреки че са редовно призовани. Констатирайки, че жалбоподателите не са изпълнили указанията за представяне на детайлна разбивка на исковете за имуществени вреди, съдът отхвърля исковете. Той разрешава на жалбоподателите да увеличат основанието на иска си за неимуществени вреди и приема последвалата молба на г-н В.Г. за увеличаване на обратния иск към трета страна. Съдът е разпредил копия от молбите да се връчат на отсъстващите страни.

Молбата на жалбоподателите за нова медицинска експертиза е отхвърлена. Съдът издава на жалбоподателите удостоверение, което ги оправомощава да получат копие от документите за регистрация на Софтакси ЕАД. Делото е отложено.

38. Последното заседание е проведено на 31 март 1998. Въпреки че са редовно призовани, Софтакси ЕАД и Държавната застрахователна компания не се явяват. Съдът отхвърля молбата на жалбоподателите за ново увеличаване на исковите им за неимуществени вреди, аргументирайки се, че това допълнително би усложнило разглеждането на делото. Съдът изслуша заключителните пледоарии на страните.

39. Софийски градски съд излиза с решение на 15 април 1998. Той частично приема исковите на жалбоподателите за неимуществени вреди срещу г-н В.Г. и Софтакси ЕАД, постановявайки че те са отговорни заедно и поотделно. Съдът констатира, че и г-ца В.Г. е допринесла за инцидента и разпорежда тя да заплати на г-н В.Г. една трета от сумата, която той трябва да заплати на жалбоподателите. И накрая, той постановява, че за иска на г-н В.Г. към трета страна-Държавната застрахователна компания има законови пречки и той е неоснователен, защото единствено собственикът на застрахованото превозно средство- т.е. работодателят на г-н В.Г.- би могъл да предяви такъв иск.

С. Производство пред Софийския апелативен съд

40. Вторият жалбоподател е уведомен за решението на Софийски градски съд на 28 юни 1999 и на 5 юли 1999 тя го обжалва пред Софийския апелативен съд. Тя настоява за цялостно удовлетворяване на иска и за неимуществени вреди. Тя изисква нова експертиза на здравословното и състояние.

41. Първият жалбоподател е уведомен за решението на Софийски градски съд на 26 юли 1999 и го обжалва в същия ден. Тя настоява за пълно удовлетворение на иска и за неимуществени вреди. Тя изисква да се изготви нова медицинска експертиза за здравословното и състояние, както и разрешение да призове двама свидетели.

42. На 26 ноември 1999 на свое закрито заседание, Софийският апелативен съд обявява жалбите за недопустими. Намирайки молбите на жалбоподателите за събиране на допълнителни доказателства за основателни, той разпорежда нова медицинска експертиза, за да се определи настоящото им здравословно състояние, дали състоянието им се е влошило след злополуката, както и какви са бъдещите изгледи за здравословното им състояние. Съдът също така разрешава на първия жалбоподател да призове свидетели. Той насрочва заседание за 3 февруари 2000.

43. Първото заседание се е състояло на 3 февруари 2000. Въпреки че са редовно призовани г-н В.Г. и Държавната застрахователна компания не се явяват. Назначеното на 26 ноември 1999 от съда медицинско вещо лице също отсъства. Адвокатът на жалбоподателите заявява, че тя е разговаряла с вещото лице и е констатирила, че неговата квалификация е различна от квалификацията, необходима за изготвяне на становище относно телесните повреди на жалбоподателите. Съдът се е съгласил да смени вещото лице. Той също така е разпитал двамата свидетели, призовани от жалбоподателите. Делото е отложено.

44. Заседанието, насрочено за 23 март 2000 не се е състояло поради нередовно призоваване на Държавната застрахователна компания.

45. Следващото заседание се провежда на 18 май 2000. Съдът е разпитал медицинското вещо лице и е приел доклада му за доказателство. Адвокатът на Софтакси ЕАД е представил документ, който има за цел да докаже, че таксиметровата служба, в която е работил г-н В.Г. по време на инцидента се е разделила на две търговски дружества вследствие на реорганизацията през 1991 и че Софтакси е просто едната от двете фирми. Съдът отлага делото, за да даде възможност на Софтакси ЕАД да представи съдебно решение за реорганизирането на предшественика си.

46. Последното заседание е проведено на 20 септември 2000. Съдът приема за доказателство документите, представени от Софтакси ЕАД по силата на които компанията се опитва да докаже, че не е приемник на таксиметровата служба, в която е работил г-н В.Г. по време на инцидента. Съдът изслушва заключителните пледоарии на страните. Страните са представили писмените си становища. В становището си Софтакси ЕАД оспорва исканията на жалбоподателите за увеличаване на неимуществени вреди поради изтекла давност, тъй като увеличението са правени в различни периоди от производството, но преди повече от 5 години (релевантният срок на давност) след инцидента.

47. Софийският апелативен съд излиза с решение на 29 септември 2000. Той постановява, че Софтакси ЕАД е истинският приемник на работодателя на г-н В.Г. по време на инцидента. Той също така постановява, че исковете на жалбоподателите на неимуществени вреди не са с изтекла давност. Той счита, че болката и страданието, причинени на първия и особено на втория жалбоподател оправдават по-високо овъзмездяване за неимуществени вреди и съответно са им присъдени такива, но не в претендирания от жалбоподателите пълен размер. И накрая, съдът постановява г-ца В.Б. да заплати на г-н В.Г. една трета от сумата за овъзмездяване, която той трябва да заплати на жалбоподателите..

D. Производство пред Върховния касационен съд

48. Жалбоподателите, г-ца В.Б. и Софтакси ЕАД обжалват пред Върховния касационен съд на законови основания.

49. Върховният касационен съд провежда заседание на 4 декември 2001, на което изслушва устните пледоарии.

50. Върховният касационен съд излиза с решение на 2 януари 2002. Той постановява, че обжалванията на жалбоподателите са с изтекла давност. Той продължава разглеждането на обжалванията на Софтакси ЕАД и г-ца В.Б. по същество. Той отхвърля жалбата на г-ца В.Б., но постановява, вследствие на жалбата на Софтакси ЕАД, че Софийският апелативен съд неправилно е постановил, че иска на жалбоподателите за неимуществени вреди не е с изтекла давност. Всъщност, всяко увеличаване на основанието на иска е равносилно на завеждане на нов иск, представляващ разликата между първоначалния иск и увеличението такъв. Съответно, той връща делото за разглеждане от друг състав на Софийски апелативен съд с указание да анализира датите на увеличаване на исковете на жалбоподателите за неимуществени вреди и да определи кои са направени навреме и кои не.

Е. Производство при връщане на делото на Софийски апелативен съд и изпълнение на присъдената компенсация

51. Софийският апелативен съд е насрочил делото за 7 юни 2002. На заседанието съдът изслушва аргументите на страните и отлага постановяването на решение.

52. Софийският апелативен съд излиза с решение на 17 октомври 2001. Той постановява, че срокът за давност за представяне на иск за вреди по повод инцидента от 1 юли 1988 е 5 години и е изтекъл на 1 юли 1993, като всички увеличения на исковете на жалбоподателите са направени след последната дата. Ето защо, може да се приеме единствено първоначалния граждански иск. Съответно, съдът е потвърдил решението на Софийски градски съд от 15 април 1998.

53. Жалбоподателите не са обжалвали пред Върховния касационен съд и решението на Софийски апелативен съд е станало окончателно на неопределена дата през декември 2002 или януари 2003.

54. На 24 януари 2003 Софийският апелативен съд издава изпълнителни листове на жалбоподателите срещу г-н В.Г. и Софтакси ЕАД. И на двамата е разпоредено за заплатят на първия жалбоподател заедно и поотделно 400 нови български лева ("BGN") плюс лихвата от 1 юли 1988 до датата на заплащането и 2,500 лева (BGN) плюс лихвата от 1 юли 1988 до датата на заплащането на втория жалбоподател, плюс разходите и таксите за производството.

55. На 21 април 2003 жалбоподателите се споразумяват със Софтакси, като фирмата се съгласява да заплати BGN 2,817.60 и BGN 17,608.80, които представляват сбора от присъденото обезщетение и лихвите от 1 юли 1988 до 15 април 2005 на първия и съответно на втория жалбоподател. Впоследствие Софтакси започва да изплаща на месечни вноски дължимите суми, съответно по BGN 117 – на първия жалбоподател и BGN 734- на втория жалбоподател.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО

56. Член 5 § 4 от Конституцията постановява, че всички международни договори, които са ратифицирани и обнародвани и са влезли в сила в България се считат за част от вътрешното право на държавата и отменят всяко едно вътрешното законодателство, което постановява друго.

57. Релевантните разпоредби на Гражданско процесуалния кодекс (ГПК) са

Член 71

“Ако призованият в съда свидетел или вещо лице не се яви без уважителна причина, съдът му налага глоба ... и постановява принудителното му довеждане на следното заседание.”

Член 116

“1. Ищецът може ... да увеличи ... основанието на своя иск [при всяко положение на делото в първа инстанция]...”

2. Когато в отсъствие на ответника ищецът измени своя иск, той трябва да направи това с писмена молба, препис от която се връчва на ответника.”

Член 175 § 2

“Страната, която има обратен иск срещу трето лице може да го предяви за съвместно разглеждане най-късно на първото заседание.”

Член 217а (приет през юли 1999)

“1. Във всяко положение на делото, включително и след приключване на пренията, всяка от страните може да подаде жалба за бавност, когато неговото разглеждане, постановяване на решение или изпращането на подадена срещу решението жалба се забавя необосновано.

2. Жалбата за бавност се подава направо до по-горния съд, без да се връчват преписи на противната страна и без заплащане на държавни такси. Подаването и не се ограничава с никакъв срок.

3. Председателят на съда, пред който е подадена жалбата, изисква делото и я разглежда незабавно в закрито заседание. Указанията му по действията, които трябва да извърши съдът са задължителни. Определението не подлежи на обжалване и се изпраща незабавно заедно с делото на съда, срещу който е подадена жалбата.

4. При констатирана бавност, председателят на по-горния съд може да направи предложение до дисциплинарния състав на Висшия съдебен съвет за осъществяване на дисциплинарна отговорност.

Член 222

“Влязлата в сила присъда на наказателния съд е задължителна за гражданския съд, който разглежда гражданските последици от деянието, относно това дали е извършено деянието, неговата противоправност и виновността на дееца.”

ОТНОСНО ПРАВОТО

I. ПРЕДВАРИТЕЛНО ВЪЗРАЖЕНИЕ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО

58. На етапа за определяне на допустимостта, Правителството повдигна възражение, твърдейки че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита относно тяхната жалба по Член 6 § 1 от Конвенцията за продължителността на производството. Най-напред Правителството твърди, че жалбоподателите биха могли да се оплачат срещу продължителността на производството като се позоват на релевантните разпоредби на Конвенцията, която е интегрирана във вътрешното право и се прилага директно в България. На второ място те оспорват, че след въвеждането на член 217а от ГПК през юли 1999, жалбоподателите са могли да подадат “жалба за бавност” и така да ускорят производството.

59. Жалбоподателите са отговорили, че “жалбата за бавност” не е ефикасно средство за защита. Те смятат, най-напред, че тя по принцип е неефикасна: Правителството не е представило примерна статистическа информация в подкрепа на твърдението си, че тя на практика може да допринесе за намаляване на бавността. И второ, даже да се приеме, че “жалбата за бавност” по принцип е ефикасно средство, тя е въведена твърде късно, за да бъде полезна, тъй като голямата част от бавността е произтекла преди юли 1999. В допълнение жалбоподателите се позовават на аргументите си, представени по повод жалбата си по Член 13 от Конвенцията.

60. В решението си за допустимост от 8 юли 2003 Съдът отбелязва, че въпросът за изчерпване на вътрешноправните средства за защита относно оплакването за продължителността на производството е тясно свързан със същността на жалбата на жалбоподателите по Член 13 на Конвенцията за липсата на ефективни средства за защита в тази връзка. Съответно, той решава да присъедини тези възражения към съществуването на делото (виж предходния параграф 6) и ще го разгледа сега.

61. Съдът отново подчертава, че правилото за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, на които се позовава Член 35 § 1 от Конвенцията, задължава лицата, които искат да заведат жалба срещу държавата в Съда, най-напред да използват средствата за защита, предвидени в националната правова система. Впоследствие, Държавите се освобождават от отговорност за действията си, ако не са получили възможност да уредят проблемите чрез собствената си правна система. Това правило е основано на презумпцията-отразена в Член 13 на Конвенцията, с която то е тясно свързана – че във вътрешноправна система съществува ефикасно средство за защита за твърдяното нарушение. Това е важен аспект от принципа, че механизмът за защита, установен от Конвенцията се явява помощен към вътрешноправните системи за опазване на правата на човека.

62. Съгласно член 35 § 1, жалбоподателят би трябвало да се овъзмезди чрез наличните средства за правна защита, които трябва да са достатъчни за получаване на компенсация за твърдените нарушения. Наличието на такива средства трябва да е гарантирано не само теоретично, но и на практика и ако това не е изпълнено, то би довело до отсъствие на изискваните достъп и ефикасност.

63. Освен това, в областта на изчерпването на вътрешноправните средства за защита, Член 35 § 1 разпределя тежестта на доказването. Правителството е задължено, когато твърди, че средствата не са изчерпани, да убеди Съда, че средствата са били ефикасни както на теория така и на практика към релевантния период, което означава, че те са били достъпни и е можело да удовлетворят жалбите на жалбоподателя и са предлагали разумни изгледи за успех. (виж *Horvat v. Croatia*, no. 51585/99, §§ 37-39, ЕСПЧ 2001-VIII).

64. С оглед на първото правно средство, изтъкнато от Правителството – жалба срещу прекомерната продължителност на производството, основана на директната приложимост на Конвенцията във вътрешното право- Съдът отбелязва, че действително Конвенцията е интегрирана в българското законодателство и се прилага директно в България (виж предходния параграф 56). Но Съдът отбелязва, че Правителството не е дало нито един пример за жалбоподател, който успешно се е възползвал от Конвенцията като се е обърнал към органите, за да ускори разглеждането на неговата молба/. Отсъствието на съдебна практика показва несигурността на теоретичното средство за защита при прилагането му в практика (виж, *mutatis mutandis, Sakik и Други v. Turkey*, решение от 26 ноември 1997, Доклади 1997-VII, р. 2625, § 53). Освен това, не става ясно – а и Правителството не е предоставило обяснение- към кои органи е трябвало да се обърне тържителя, каква процедура е трябвало да съблюдава и какъв би бил правовият ефект от такава жалба. Съдът счита, че искът, основан на директното прилагане на Конвенцията в българското право не може да

се сичта за достатъчно надеждно и ефикасно правно средство за защита.

65. Съдът, освен това, отбелязва, че второто правно средство, изтъкнато от Правителството – “жалба за бавност” – е въведена с приемането на новия Член 217а от ГПК през юли 1999. Тази процедура позволява на тъжителя да се обърне към председателя на по-висок съд, когато разглеждането на делото, произнасянето на решение или изпращането на жалба срещу решението е забавена неоснователно. Председателят има правомощието да издаде задължителни за съда, който разглежда делото указания. (виж горния параграф 57).

66. Съдът не намира за необходимо по това дело да разгледа въпроса дали “жалбата за бавност” по член 217а от ГПК е трябвало да се използва при жалбите срещу продължителността на съдебното производство, като дори и да приеме че тя би могла да представлява ефикасно средство за защита в това отношение, ефикасността на такова средство може да зависи от това дали то е оказало значително влияние за продължителността на производството като цяло (виж *Holzinger v. Austria (No. 1)*, no. 23459/94, § 22, ЕСПЧ 2001-I, *Holzinger v. Austria (No. 2)*, no. 28898/95, § 21, 30 януари 2001 и *Rajak v. Croatia*, no. 49706/99, §§ 33-35, 28 юни 2001).

67. В настоящия случай производството е започнало на 17 юни 1991 и е приключило през декември 2002 или януари 2003 (виж параграфи 11 и 53 по-горе и последващия 71). Член 217а от ГПК влиза в сила през юли 1999. Едва тогава жалбоподателят би могъл да подаде жалба съгласно разпоредбите му. Към тази дата производството вече е продължавало почти осем години, от които шест години и десет месеца са по временната юрисдикция на Съда. Периодът, през който жалбоподателите не са разполага

и с правно средство за защита срещу неоснователна бавност е бил вече значителен. Даже и ако жалбоподателите са подали жалба съгласно Член 217а от ГПК след юли 1999 и има решение съгласно разпоредбите му, което би могло да ускори производството, то това е нямало да компенсира вече произтеклата бавност (виж *Rajak*, цитиран по-горе, § 34).

68. Обобщавайки, Съдът намира че една молба, основана на директната приложимост на Конвенцията в българското законодателство не може да се счита за достатъчно сигурно и ефикасно средство за защита и че при конкретните обстоятелства по делото и “жалбата за бавност” по Член 217 а от ГПК не може да счита за ефикасно средство. Поради това възражението на Правителството се отхвърля.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

69. Жалбоподателите твърдят, че продължителността на гражданското производство за вреди е неразумна и е в нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията.

Член 6 § 1 постановява за релевантно:

“При определяне на гражданските му права и задължения всеки ..., everyone is има право на ... гледане в разумен срок от ...сът...”

A. Разглеждан период

70. Период, който ще се разглежда не е започва да тече на 17 юни 1991, когато първият жалбоподател завежда граждански иск за щети от нейно име и от името на втория жалбоподател (виж горния параграф 11), а от 7 септември 1992, когато Конвенцията влиза в сила в България. Все пак, за да се определи дали изтеклият след тази дата срок е разумен трябва да се отчете етапа, на който е стигнало производството към този момент (виж *Proszak v. Poland*, решение от 16 декември 1997, Доклади за решения и присъди 1997-VIII, р. 2772, § 31). На 7 септември 1992 производството е било висящо пред първоинстанционния съд вече почти петнадесет месеца и са били проведени пет заседания.

71. По отношение края на разглеждания период, Съдът отбелязва, че производството е приключило през декември 2002 или януари 2003, когато решението на Софийския апелативен съд става окончателно (виж горния параграф 53). Той също така отбелязва, че през януари 2003 жалбоподателите са поискали и им е бил издаден изпълнителен лист и на 21 април 2003 те подписват споразумение със Софтакси, в което конкретизират начина на изпълнение на присъденото с решението задължение (виж предходните параграфи 54 и 55). Жалбоподателите считат, че периода от влизането на решението в сила до 21 април 2003 също трябва да се включи в разглеждания период. Обаче, Съдът отбелязва, че за разлика от ситуацията при делата на *Martins Moreira v. Portugal* (решение от 26 октомври 1988, серия А по. 143, р. 16, § 44) и *Silva Pontes v. Portugal* (решение от 23 март 1994, серия А по. 286-А, р. 13, § 30), с решението си от 17 октомври 2002 Софийският апелативен съд се произнася по правото на жалбоподателите на компенсация, като също така определя и дължимата сума, с което довежда до край вътрешното производство (виж *Pailot v. France*, решение от 22 април 1998, Доклад 1998-II, р. 802, § 59). Наистина, впоследствие на жалбоподателите е издаден изпълнителен лист и те са подписали споразумение със Софтакси, но не е започнала процедура по изпълнение, чиято продължителност би могла също да се вземе предвид. Поради това Съдът счита, че

разглежданият период е изтекъл през декември 2002 или януари 2003, когато решението на Софийски апелативен съд става окончателно.

72. Така че общата продължителност на производството е приблизително единадесет и половина година, а разглежданият период е с продължителност от почти десет години и три или четири месеца пред четириинстанционен съд.

В. Разумност на продължителността на производството

73. Съдът ще прецени разумността на продължителността на производството в светлината на обстоятелствата по делото и като отчита критериите от съдебната си практика и най-вече сложността на делото и поведението на жалбоподателите и съответните органи. По последната точка следва да се отчете и какъв е бил интереса на жалбоподателите. (виж, при органи от други страни, *Süßmann v. Germany*, решение от 16 септември 1996, *Доклади 1996-IV*, pp. 1172-73, § 48 и *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, § 43, ЕСПЧ 2000-VII).

1. Сложност на делото

74. Жалбоподателите твърдят, че техният иск не е бил сложен, тъй като почти всички релевантни обстоятелства са били установени при наказателното производство срещу г-н В.Г. И така гражданските съдилища е трябвало единствено да съберат доказателства за същността и размера на нанесените им вреди и да се произнесат за сумата на компенсацията, която да се присъди. Несъмнено, обратният иск на г-н В.Г. към трета страна е усложнил производството с оглед на необходимостта да се разпитат още свидетели и да се разгледа техническата експертиза на вещото лице. Все пак, тези затруднения не са с особена трудност. Освен това, съдилищата биха могли да разделят иска към трета страна от иска на жалбоподателите.

75. Съгласявайки се, че искът на жалбоподателите не е сложен, Правителството се опитва да докаже, че производството е усложнено от иска на г-н В.Г. към трета страна, който увеличава на пет броя на страните в производството. Множеството реорганизации на таксиметровата служба, в която е работел г-н В.Г. по време на инцидента са друг усложняващ фактор. Инфлацията също е такъв фактор, тъй като жалбоподателите е трябвало непрекъснато да увеличават основанието на иска си за неимуществени щети, за да се съобразят с инфлацията. Това от своя страна е подсказало на г-н В.Г. и той да увеличи основанието на иска си към трета страна.

76. Съдът приема иска на жалбоподателите за относително ясен. По-голяма част от фактите са установени в рамките на наказателното производство срещу г-н В.Г., таксиметровия шофьор, който им е нанесъл вредите (виж горния параграф 10) и гражданските съдилища

са били длъжни да се съобразят с констатациите на наказателния съд (виж Член 222 от ГПК – предходния параграф 57). Следователно, жалбоподателите е трябвало само да дадат доказателство за нанесените им имуществени и неимуществени вреди и за казуалната връзка между вредите и инцидента.¹ Реорганизацията на втория ответник-таксиметровата служба, в която е работил г-н В.Г. по време на инцидента е била още един усложняващ фактор, тъй като съдилищата е трябвало да установят кой точно е ответник (виж горните параграфи 15-17 и 34).

77. До известна степен производството е усложнено и от обратния иск на г-н В.Г. към трета страна- срещу г-ца В.Б. и Държавната застрахователна компания (виж параграф 12 по-горе), тъй като тяхното основание, въпреки че е свързано с основанието за първоначалния граждански иск, се различава до известна степен. Исковете към трета страна също са довели до доказателствени усложнения, тъй като е трябвало да се разпитат още свидетели и е трябвало да се изготви техническа експертиза (виж предходния параграф 18). Въпреки че по принцип съвместното разглеждане на всички иски, произтичащи от едно и също събитие води до процедурни икономии, Софийският градски съд е можел да раздели исковете към трети страни от исковете на жалбоподателите, когато е разбрал, че доказателствените затруднения, предизвикани от тези иски ще доведат до прекомерно забавяне при провеждане на производството (виж, *mutatis mutandis*, *Hentrich v. France*, решение от 22 септември 1994, Серия А no. 296-А, р. 23, § 61 *in fine*).

2. Поведение на жалбоподателите

78. Жалбоподателите възразяват срещу твърдението, че те значително са допринесли за продължителността на производството. Фактът че са предпочели да заведат отделно гражданско производство вместо да подадат граждански иск в рамките на наказателното производство от 1988 не е неразумен. Нищо не показва, че наказателното производство по принцип е по-бързо от гражданското и че гражданските съдилища разполагат с повече механизми за преценка на исковете им за вреди. Жалбоподателите приемат, че не са платили таксата за завеждане на граждански иск през 1991 и по тяхна вина са отложени заседанията на 7 октомври 1994 и 11 март 1997. Те обаче твърдят, че това е довело до незначително закъснение. Те поддържат позицията, че е трябвало да увеличат основанието на иска си за неимуществени вреди заради инфлацията в страната (между 30% и 70% годишно за периода 1991-96 и приблизително 300% годишно в

1. След отхвърляне на иска за имуществени щети на 31 октомври 1997, обхватът на иска на жалбоподателите е ограничен до иска им за неимуществени щети.

началото на 1997). Законовата лихва за щети, която би им присъдил съдът за първоначалния иск винаги е била под ръста на инфлацията. Това ги е заставило да увеличат номиналната сума по исковете си, за да запазят стойността им. Жалбоподателите оспорват и твърдението на Правителството, че необходимостта да се връчат молбите за разрешение за увеличаване на исковете им на отсъстващите страни е довело да забавяне. Фактически, съдилищата са решили да разгледат обратния иск на г-н В.Г. към трети страни, заедно с техния граждански иск като така броят на страните по делото се покачва на пет. Съвместното разглеждане на всички искове също е довело до забавяния, предизвикани от ответниците от трета страна.

79. Правителството твърди, че закъсненията се дължат основно на бездействието на жалбоподателите и липсата на старание от тяхна страна. След промяната в ГПК от 1997 гражданските производства се ръководят от принципа, че страните носят отговорност за провеждането на съдебния им процес и съдилищата не са длъжни да им помагат за изпълнение на процедурните им действия. В допълнение, жалбоподателите не са предявили граждански иск срещу г-н В.Г. в рамките на наказателното производство, който по всяка вероятност е щял да се реши бързо. Те са изчакали до 1991, за да направят това в отделно производство. При завеждането на иска им през 1991, жалбоподателите не са заплатили изискваната сума. Освен това те многократно не са изпълнили указанията на Софийски градски съд да предоставят разбивка на претенциите си за имуществени вреди, в резултат на което съдът е отхвърлил исковете им. Освен това, по вина на жалбоподателите са отложени заседанията на 7 октомври 1994, 17 март 1995 и 11 март 1997. И накрая, жалбоподателите са отправили множество молби за разрешение за увеличаване на основанието на исковете си за неимуществени вреди. Копия от тези молби е трябвало да се предоставят на страните, които не са се явили на заседанията, на които са направени тези молби. Това е довело до забавяния.

80. Съдът счита, че фактът, че жалбоподателите са завели отделен иск през 1991, а не са предяви

ли граждански иск в рамките на наказателното производство срещу г-н В.Г. през 1988 не може да се използва срещу тях. Органите са били длъжни да разгледат иска на жалбоподателите в разумен срок, независимо кога и как е подаден.

81. Жалбоподателите увеличават основанията на исковете си за неимуществени вреди пет пъти (виж горните параграфи 22, 27, 32, 33 и 37). Това е довело до отлагания, тъй като молбите е трябвало да се връчат на отсъстващите страни, най-често на втория ответник – Софтакси. Ето защо аргументът на жалбоподателите, че разделянето на исковете към трета страна на г-н В.Г. са щели да отстранят необходимостта от отлагане не е убедителен. Органите не са отговорни

за неявяването на Софтакси: то винаги е призовавано редовно. Все пак, отговорност не носят и жалбоподателите. Нито пък могат да бъдат обвинени, че са използвали процедурен инструмент, за да се опитат да предотвратят намаляване на стойността на исковите си заради високото ниво на инфлация, въпреки че правейки го, те са удължили производството (виж *Lobarzewski v. Poland*, no. 77757/01, § 41, 25 ноември 2003).

82. Три заседания не са се провели единствено поради поведението на жалбоподателите: на 7 октомври 1994, когато адвокатът е бил болен (виж горния параграф 26), на 11 март 1997, когато вторият жалбоподател е навършил осемнадесет години и е трябвало да преподпише жалбата, но е отсъствал (виж предходния параграф 35) и на 11 април 1997, когато жалбоподателите се опитали да увеличат основанието на иска си за неимуществени вреди без да заплатят изискваната такса или да поискат да ги освободят от нея (виж предходния параграф 36).

83. Още един пример за липсата на усърдие от страна на жалбоподателите е непредставянето на разбивка на исковите да имуществени вреди, независимо че съдът четири пъти е изисквал такава – на 12 юни 1992, 5 февруари 1993, 11 февруари и 11 април 1997 (виж предходните параграфи 18, 20, 34 и 36) – което в резултат е довело до отхвърляне на исковите им на 31 октомври 1997 (виж предходния параграф 37).

84. Но независимо от това, поведението на жалбоподателите не може да се счита за основна причина за продължителността на производството.

3. Поведение на властите

85. Жалбоподателите твърдят, че много от заседанията са били насрочвани през големи интервали от време, очевидно поради голямата натовареност на съда. Още повече че значителното забавяне е произтекло в производството пред Софийски градски съд, тъй като съдът не е успял да осигури навременно изготвяне на техническата експертиза

86. Правителството е на мнение, че органите са работили старателно през цялото време. Съдилищата са провели двадесет и девет заседания и всички те са били насрочвани на разумни интервали. Освен това, съдилищата са се произнесли навреме по всичките различни молби по делото, направени от страните. Всяко едно искане, което би довело до неоправдано забавяне е било отхвърляно. Първото производство пред Софийски апелативен съд е приключено за по-малко от година.

87. Още в началото Съдът отбелязва, че както Правителството е подчертало, според българския ГПК с измененията от 1997, страните

трябва да поемат инициативата относно развитието на производството. Все пак, това не освобождава съдилищата от задължението да осигуряват спазването на Член 6 относно разумността на срока (виж *Buchholz v. Germany*, решение от 6 май 1981, серия А no. 42, р. 16, § 50).

88. Най-дългият еднократен период на бездействие – над една година и два, съответно три, месеца – е между датата, на която Софийски градски съд е излязъл с решение – 15 април 1998 – и датите, на които жалбоподателите са били уведомени за решението: 28 юни и 26 юли 1999 (виж предходните параграфи 39-41). Правителството не предостави обяснение за този промеждутък.

89. Между някои от заседанията на Софийски градски също е имало големи интервали: 30 март – 28 септември 1993 (виж предходните параграфи 21 и 22), 20 май – 7 октомври 1994 (виж предходните параграфи 25 и 26), 26 януари – 27 септември 1996 (виж предходните параграфи 32 и 33) и 11 април – 31 октомври 1997 (виж предходните параграфи 36 и 37), които очевидно са се дължали на натовареността на съда.

90. Въпреки че общата продължителност на различните гореспоменати забавяния е приблизително три години и четири месеца, те самите не дават обяснение за цялостната продължителност на производството пред Софийски градски съд. Това се е дължало преди всичко на затрудненията при получаване на първоначалната и допълнителната техническа експертиза. Много от изслушванията са били отлагани единствено или основно поради неизготвянето на тези доклади от вещото лице. (виж предходните параграфи 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29 и 30). Показателно е, че след като съдът е сменил вещото лице с друго, техническата експертиза е изготвена от новото вещо лице за почти два месеца - от 5 ноември 1995 до 10 януари 1996 (вижте предходните параграфи 30 и 31). Отчитайки факта, че първото вещо лице е назначено и е могло да бъде сменено, както всъщност е станало, едва след като вече е натрупано значително забавяне, може да се счита, че единствено органите са отговорни за забавянето на становището на вещото лице (виж *Capuano v. Italy*, решение от 25 юни 1988, Серия А no. 119, р. 14, § 32 и *Nibbio v. Italy*, решение от 26 февруари 1992, Серия А no. 228 А, р. 10, § 18). Още повече, че становището на вещото лице не е било необходимо за разглеждането на иска на жалбоподателите, а единствено за разглеждането на обратния иск на г-н В.Г. към трето лице- г-ца В.Б.

91. И накрая, трябва да се отбележи, че при обработката на делото, властите, очевидно не са взели предвид интереса на жалбоподателите-особено на втория жалбоподател- а именно изплащането на компенсация за тежки телесни повреди вследствие на пътното

произшествие (виж *Martins Moreira*, цитирана по-горе, р. 20, § 59 и *Silva Pontes*, цитирана, р. 15, § 39 *in fine*).

3. Заключение

92. В светлината на заложените в съдебната практика критерии и с оглед на цялата продължителност на производството и забавянията по вина на властите, Съдът счита, че продължителността на производството не отговаря на изискването за разумен срок.

Съответно, има нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

93. Позовавайки се член 13 жалбоподателите твърдят също, че те не са получили ефикасно средство за защита по отношение на продължителността на производството.

Член 13 гласи следното:

“Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхна защита пред националните власти, дори нарушенията да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.”

94. Жалбоподателите считат, че по време на производството не са разполагали с ефикасно средство за защита. Жалбите, които биха могли да заведат в Министерство на правосъдието и Висшия съдебен съвет преди юли 1999 не са регулирани с конкретна процедура и не биха могли да се определят като средство за защита. От друга страна, “жалбата за бавност” въведена през юли 1999, е влязла в сила твърде късно, за да могат да я използват за вече натрупаните закъснения. В допълнение, това средство за защита не е било ефикасно, тъй като е нямало да доведе до компенсация за вече натрупаната бавност.

95. Правителството поддържа становището, че от 1999 жалбоподателите са разполагали с ефикасно средство за защита срещу твърдяното нарушаване на правото на бърз процеса. През юли 1999 към ГПК са направени допълнения, регламентиращи “жалбата за бавност” с единствената цел: да защити правото на тъжителите за решаване на гражданските им спорове в разумно време.

96. Съдът повтаря, че член 13 от Конвенцията гарантира правно средство за защита на национално ниво, което да приложи същността на правата и свободите по Конвенцията по вътрешен правен ред, независимо от формата в която произтичат. Действието на Член 13 изисква осигуряването на вътрешно правно средство за защита, което да решава спорните жалби по Конвенцията и да предостави съответното обезщетение.

97. Обхватът на задълженията на договарящите страни по Член 13 варира в зависимост от естеството на жалбите на жалбоподателите. Все пак, средството за защита, изисквано от Член 13 трябва да е “ефикасно” на практика, а не само на закон (виж *Kudła v. Poland*, [GC], no. 30210/96, § 157, ЕСПЧ 2000-XI).

98. Средствата за защита, от които могат да се възползват тъжители на национално ниво, за да повдигнат оплакване срещу продължителността на производството са “ефикасни”, по смисъла на Член 13, ако те “[предотвратяват] твърдяно нарушение или прекратяват действието му, или [осигуряват] подходящо компенсиране за всяко едно нарушение, което [вече] е настъпило” (виж *Kudła*, цитирано по-горе, § 158). Поради това Член 13 предлага алтернатива: едно средство за защита се счита за “ефикасно”, ако може да се използва или за ускоряване на решение на съдилищата, които разглеждат делото, или за да осигури на тъжителите адекватно компенсиране за вече настъпила бавност (виж *Mifsud v. France* (реш.)[ДВ], no. 57220/00, ЕСПЧ 2002-VIII).

99. С оглед заключението си относно жалбата на жалбоподателите по Член 6 § 1 (виж горния параграф 92), Съдът счита, че жалбата е спорна. Ето защо той трябва да определи дали при конкретните обстоятелства по делото в българското право съществува някакво средство за получаване на компенсация относно продължителността на производството.

100. В тази връзка Съдът се позовава на горните заключения, че жалбата, основана на директното прилагане на Конвенцията в българското право не представя ефикасно средство за защита и че при конкретните обстоятелства по делото, “жалба за бавност” съгласно Член 217а от ГПК също не е ефикасно правно средство (виж горния параграф 68).

101. Освен това, изглежда, че българското законодателство не предвижда друго средство за компенсиране, чрез което тъжителят би могъл да ускори гражданското производство. В частност, възможността на жалбоподателите да направят неофициална жалба в Министерство на правосъдието или Висшия правен съвет не може да се определи като средство за защита. Възможността да се обжалва пред различни органи при липса на конкретна процедура не може да се приеме за ефикасно средство за защита, тъй като такива жалби имат за цел да подтикнат властите да използват преценката си и да не дадат на тъжителите личното право да заставят държавата да упражни надзорните си правомощия (виж *Gibas v. Poland*, no. 24559/94, Решение на Комисията от 6 септември 1995, Решение и Доклади 82, р. 76, at p. 82, *Kuchař and Štis v. the Czech Republic* (реш.), 37527/97, 23 май 2000, *Horvat*, цитиран по-горе, §§ 47 и 64 и *Hartman v. the Czech Republic*, no. 53341/99, § 66, ЕСПЧ 2003-VIII (извадки)).

102. В обобщение, Съдът постановява, че в конкретните обстоятелства по делото, жалбоподателите не са разполагали с ефикасно правно средство за защита, с което биха могли да ускорят разглеждането на гражданския си иск.

103. Освен това, относно компенсаторните средства за защита, Съдът не установява в българското право да съществува възможност за получаване на компенсация или друго обезщетение за прекомерна продължителност на производство.

104. Следователно, има нарушение на Член 13 от Конвенцията относно липсата на правно средство за защита, с което жалбоподателите биха могли да упражнят правото си на “разглеждане в разумен срок”, гарантирано от Член 6 § 1 от Конвенцията.

IV. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

105. Член 41 от Конвенцията постановява:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

106. Първият жалбоподател претендира за 6,000 Евро (“EUR”), а вторият жалбоподател претендира за EUR 10,000 като компенсация за неимуществени вреди, произтичащи от прекомерната продължителност на производството и липсата на ефикасно средство за защита в тази връзка. Те твърдят, че са разчитали на сумите, които националните съдилища са им присъдили за покриване на разходите по медицинското лечение на втория жалбоподател, който е претърпял много тежки телесни повреди при злополуката през 1988 и все още трябва да се бори с последиците им за здравето си (виж горния параграф 9). Тъй като първият жалбоподател е майка на втория жалбоподател, то тя е понесла емоционални травми. И накрая, жалбоподателите претендират, че са били допълнително затруднени от липсата на средства за защита срещу неразумната продължителност на производството.

107. Правителството твърди, че претендираните суми са значително завишени и че присъдената компенсация не трябва да надвишава компенсациите, присъждани по подобни дела. Още повече, не трябва да се забравя, че жалбоподателите също са допринесли за бавността на производството, като не са били много организирани при предявяване и поддръжка на иска си. Според Правителството, присъдената от Съда

сума по тази глава трябва да е съизмерима с правните принципи и да се отчита стандарта на живот в България.

108. Съдът счита за разумно да предположи, че жалбоподателите са претърпели страдание и мъка поради необоснованата продължителност на производството и липсата на средства за защита в тази връзка. Освен това, производството е било от изключителна важност за жалбоподателите, поради техния интерес – особено за втория жалбоподател – а именно изплащането на компенсация за претърпени тежки телесни повреди при пътен инцидент. Отчитайки обстоятелствата по делото и отсъждайки по справедливост Съдът присъжда на първия жалбоподател сумата от EUR 3,000 а на втория жалбоподател сумата от EUR 6,000.

В. Разноски

109. Жалбоподателите претендират за EUR 3,625 за 72.5 часа правна работа по производството в Страсбург по часова ставка от EUR 50. Те са представили споразумение за таксите между тях и адвоката им, както и график на изработените часове.

110. Правителството претендира, че работата по делото е можела да се извърши за половината от времето, за което претендират жалбоподателите, както и че ставката от EUR 50 е неколkokратно по-висока от обичайната за България адвокатска ставка.

111. Според съдебната практика на Съда, разходите и разноските, се възстановяват, ако е доказано, че са понесени действително и по необходимост и са в разумно количество. По това дело, Съдът не счита, че часовата ставка от EUR 50 е завишена (виж *Anguelova v. Bulgaria*, no. 38361/97, § 176 *in fine*, ЕСПЧ 2002-IV, *Nikolov v. Bulgaria*, no. 38884/97, § 111, 30 януари 2003 и *Toteva v. Bulgaria*, no. 42027/98, § 75, 19 май 2004). Обаче, той счита, че броят претендирани часове е завишен и че е необходимо намаляването им. Отчитайки всички релевантни фактори, Съдът счита за разумно да присъди на жалбоподателите EUR 1,500 за разходи и разноски.

С. Лихва за просрочване

112. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към които следва да се добавят три процентни пункта.

ПОРАДИ ТОВА СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО ОТСЪДИ

1. *Отхвърля* предварителното възражение на Правителството;
2. *Установява* нарушение на Член 6 § 1 от Конвенцията;
3. *Установява* нарушение на Член 13 от Конвенцията;
4. *Отсъжда*
 - (а) ответната държава да заплати в три месечен срок от датата на влизане на решението в сила, съобразно Член 44 § 2 от Конвенцията следните суми, които да се конвертират в български лева по курса, валиден на датата на изплащането;
 - (i) EUR 3,000 (три хиляди евро) за неимуществени вреди на първия жалбоподател- г-ца Ирина Василева Рачева;
 - (ii) EUR 6,000 (шест хиляди евро) за неимуществени вреди на втория жалбоподател- г-ца Надежда Теодосиева Рачева;
 - (iii) EUR 1,500 (хиляда и петстотин евро) общо за разходи и разноси на двамата жалбоподатели;
 - (iv) всички такси, дължими за горните суми;
 - (б) от датата на изтичане на гореспоменатите три месеца до разплащането, ще се дължи проста лихва върху сумата при ниво, равно на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка по време на просрочения период плюс три процентни пункта.
5. *Отхвърля* останалата част от претенциите на жалбоподателите за обезщетение по справедливост.

Изготвено на английски език и известно писмено на 23 септември 2004 съгласно Правило 77 §§ 2 и 3 от Правилата на съда.

Сьорен Нилсен
Регистратор

Христос РОЗАКИС
Председател